

अणुकः पटः GanRa. 3.182 (222); 4 short (in experience or size etc.) तज्जगत्त्रयमहीयसि मातमैर्षणीयमणुकस्य ममागः RāmC. 16.78; AnekāSaṁ. 3.1; कुनस्त्वमणुकः...न यत्कस्य चित् SubhāRaK. 6.11; MediK. 4.41; ViśvaLoK. 6.30; KośaKaTa. 2.3387; ŚabdaRaSaK. 7.1; 5 acute [APTB]; 6 reduced सृणिरणुकघृणिः SudarS. 84 (comm. अणुका नष्टा घृणयो यस्य); m. small (black) beans *Panicum miliaceum* माषेष्वित्युपाधिः अणुका माषाः JaineVyā. 268.27 (on iv. 2.11); CāndraVr. on iv. 3.27.

अणुकणक्षामा (aṇukāṇa-kṣāmā) *adj.* (f.) thin as a particle of grain लिक्षामणुकणक्षामां क्षुधा खादति मक्षिका YogVā. v. 14.21.

अणुकघृणि (aṇuka-ghṛṇi) *adj.* whose lustre (i. e. power) is reduced शूलं त्यक्तामशीलं सृणिरणुकघृणिः... यत्पुरस्तात् SudarS. 84 (comm. अणुका नष्टा घृणयः यस्य)

अणुकथा (aṇu-kathā) *f.* mention or talk of the smallness राज्यस्याणुकथा नु का तदधुना केनोपमेयः प्रमुः ParamāKā. 20.142.

अणुकरूप (aṇuka-rūpa) *n.* diminutive form छलात्रीतोऽधस्ताद्वलिरणुकरूपेण SubhāRaK. 40.31.

अणुकर्मन् (aṇu-karman) *n.* activity in an atom यथा सर्गादावणुकर्म PadārthaSaṁ. 309.13; अणुकर्मसमकालं वीरणकर्मसंचिन्तनादेतच्छ्रयते Kirāṇā. 249.9; ii very mild action अव्यक्तरैखमणुकर्म नखैः... गण्डस्तनाधरगमनाच्छ्रितं वदन्ति RatiRaha. 8.3.

अणुकर्मार्थपाशद्वय (aṇukarmākhyā-pāśadvaya) *n.* the two traps or nooses called the ignorance and action अणुकर्मार्थपाशद्वयबद्धास्तु प्रलयाकलाः LalitāSaBh. 96.10 (on 129)

अणुकर्मोत्पत्ति (aṇukarmotpatti) *f.* rise of activity in an atom अणुकर्मोत्पत्तौ मिथः संयोगात् द्वयणुकादिसमस्तकार्यद्रव्योत्पत्तिः TarkSaṁ. (Ā.) 41.28.

अणुकल्प (aṇu-kalpa) *m.* 1 process of preparing the medicated *anutaṭila* नासाशोषे... तैलं चाणुकल्पेन नस्यम् SuśruS. vi. 23.11 (comm. अणु-तैलविधानेन); 2 almost (as minute as) an atom अणुकल्पाश्च वर्णाशा न सन्तीत्युपपादितम् ŚlokaVār. 6.292 (803.4); 7.135 (884.2); यत्र पतत्यणुकल्पः सहाण्डकोटिकोटिभिस्तदनन्तः BhāgP. vi. 16.37; ध्वनिरप्यणुकल्प एव कल्प्यः NyāyRa. 884.18 (on 7.135)

अणुकल्पित (aṇu-kalpita) *adj.* which is brought about by (a group of) atoms रूपस्योपचयः स्तम्भकुम्भादिरणुकल्पितः SarvaSiSaṁ. 4 (iv).13.

अणुका (aṇukā) *f.* i tiny or very small pimple अनु(णु)काभिश्च कृष्णाभिरास्यं जिह्वा च तालुके ।... न स जीवति BhelaS. 109.5 (5.9); ii very small line in the palm of the hand कीदृक् शस्यते रेखा...। करिणीं च वदान्येन पर्यायेण करेऽणुका MahāP. 12.220.

अणुकारण (aṇu-kāraṇa) *n.* 1 cause of atoms नासिद्धेर्दृश्यते येन कुन्दिनाद्यणुकारणम् TattvSaṁ. 554; 2 trace of (least) cause नाणुकारणमत्रास्ति PrabhāC. 51.12.

अणुकार्यप्रतिषेध (aṇukārya-pratiṣedha) *m.* denial of the effect of an atom अणववयवस्य चाणुतरत्वप्रसङ्गादणुकार्यप्रतिषेधः NyāyVār. 521.10 (on iv. 2.24-25)

अणुकार्यभाव (aṇukārya-bhāva) *m.* the state of being an atom and a product तदपि द्विविधमणुकार्यभावात् PadārthaSaṁ. 39.2.

अणुकीटवत् (aṇukīṭavāt) *adv.* like a very tiny insect कीटाणुकीटवच्चाहं कमलात्प्रज्वलदद्युतेः । ततोऽभवम् ĀdiP. 10.6.

अणुकोटर (aṇu-koṭara) *n.* small hollow मशकेन कृतं युद्धं सिंहवैरे- (? र)णुकोटरे MahāU. 4.64; अणुकोटरविस्तीर्णे त्रैलोक्यं चेज्जगद् भवेत् Tejo-BiU. 6.87.

अणुक (aṇukka) *m.* name of a person अणुक इति विख्यातः श्रीमान् अटिकलात्मजः EL. xxii. 243.100.

अणुक्ति (aṇ-ukti) *f.* mention of the suffix *aṇ* अणुक्तेर्हेत्वाद्दौ टो न PrakriKau. ii. 525.8.

अणुक्रीडा (aṇu-kṛidā) *f.* small (i. e. insignificant) sport अपि रेणुकृत-क्रीडं नरेणुक्रीडयान्वितम् ।... वैचित्र्यमावहत् NalaCam. 3.27.

अणुकक्षेत्र (aṇu-kṣetra) *n.* field (for growing the grain called) *aṇu* अणुकक्षेत्रे चाणकीनमणव्यमपि ŚabdaRa. (Su.) 4.20.

अणुगत (aṇu-gata) *adj.* existing in (i. e. belonging to) an atom अणुगतमणुगतमुत क्षेत्रज्ञगतम् VedāntDi. 102.15 (on ii. 2.11)

अणुगतकर्मन् (aṇugata-karman) *n.* activity existing in (i. e. belonging to) the atom तदपेक्षत्वे न तत्कृतकादाचिकाणुगतकर्मसंभवः BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 68.4 (on ii. 2.11)

अणुगतत्वशङ्का (aṇugatatva-śāṅkā) *f.* doubt as to the state of (*adrṣṭa*) remaining in the atom ननु प्रत्यात्मनियतभोगसाधनस्यादृष्टस्याणुगतत्वशङ्का न भवितुमलम् ŚrutaPra. ii. 294.22 (on ii. 2.16)

अणुगतरूप (aṇugata-rūpa) *n.* colour belonging to the atom दृष्टानु-साराच्च अणुगतरूपदौ तथाभ्युपगमः ĀtmaSi. 15.18.

अणुगतसंयोग (aṇugata-saṁyoga) *m.* conjunction existing in the atom अणुगताद्यकर्मभावादेव तत्कृताणुगतसंयोगाभावः BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 68.3 (on ii. 2.11)

अणुगताद्यकर्मन् (aṇugatādyakarman) *n.* first or initial activity existing in the atom अणुगताद्यकर्मभावादेव तत्कृताणुगतसंयोगाभावः BrahmSūBh. (Śrī.) ii. 68.3 (on ii. 2.11); अणुगताद्यकर्मसंभवात्कृताणुसंयोगाभावः VedāntSā. (Rā.) 171.1 (on ii. 2.11)

अणुचटन (aṇu-caṭana) *n.* flying of sparks from a red hot iron [JainL.]

अणुचय (aṇu-caya) *m.* mass or collection of atoms यथानेकवस्त्वनुप-गमेऽपि परमतेऽणुचयो धीहेतुः NayaVi. 97.8 (on i. 1.5)

अणुचैतन्य (aṇu-caitanya) *n.* consciousness of atomic size विमु-चैतन्यमीश्वरोऽणुचैतन्यं तु जीवः GoviBh. 2.3 (on i. 1.1)

अणुच्छाया (aṇu-cchāyā) *f.* very minute shadow अनु(णु)च्छायाथवा जन्तोर्दृढच्छायाथवा पुनः । विच्छिन्ना यस्य वा छाया न च जीवति तादृशः BhelaS. 110.19 (5.10)

अणुच्छिद्र (aṇu-cchidra) *adj.* which has a very minute hole अणु-च्छिद्रे महद्रूपमेकदेशे विशिष्यते AṣṭāSaṁ. ii. 66.4 (4.10)

अणुज (aṇu-ja) *m.* a kind of medicinal tree bearing fruit तुंबरुः सौरभः सौरो वनजः सोऽणुजोऽन्धकः BhāvPraNi. 14.114.

अणुजङ्घ (aṇu-jaṅgha) *adj.* possessing small shanks, having thin shanks परिबाधं यजामहेऽणुजङ्घम् MantrBr. ii. 5.6.

अणुजन्य (aṇu-janya) *adj.* produced by that which is of atomic size महदारब्धस्य महत्तरत्ववदणुजन्यस्याणुतरत्वप्रसङ्गात् SiddhāMu. 8.15 (on 15)

अणुजलवर्षण (aṇujala-varṣaṇa) *n.* raining with small drops of water, drizzling झञ्जा ध्वनिविशेषेऽपि झञ्जाऽणुजलवर्षणे ViśvaPra. 35.1; DharK. 445; ViśvaLoK. 72.1.

अणुजातीय (aṇujāt-īya) *adj.* belonging to the class of atoms न ह्यणुजातीयः तन्तुः कार्यं पटजातीयमारभते VedāntKa. 260.19 (on ii. 2.11)

अणुजीव (aṇu-jīva) *m.* 1 individual soul of atomic size आराग्रमात्रो ह्यवरोऽपि दृष्टः इत्यादिश्रुतिप्रतिपादिताणुजीवाभिन्नत्वाच्च (v. 1. इत्यादिश्रुतिप्रतिपादि-तादणुजीवादभिन्नत्वाच्च) न ब्रह्मणः सर्वव्यापकत्वम् SiddhāBi. 82.6; 2 name of one of the sixteen *faktis* belonging to the second *āvāraṇa* of *animā-vyūha* in *jayābhiseka* अणुजीवः... अणिमाद्वितीयावरणम् ViraMi. (Rājaniti.) 385.7.

अणुजीवरूपत्व (aṇujivarūpa-tva) *n.* being of the form of the individual soul of atomic size अहमर्थस्याणुजीवरूपत्वात् GuruCandr. iii. 52.13; LaCandr. 596.37.

अणुज्योतिस् (aṇu-jyotis) *adj.* i having weak digestive power अणुज्योतिरनेकाग्रो दुश्छयो दुर्मताः सदा । रतिं न लभते CaraS. v. 11.3 (1922 Ed.) (comm. अणुज्योतिर्मन्दाग्निः); AṣṭāHr. ii. 5.62; ii having weak vision (comm. अणुज्योतिस्तोऽकृद्क् । केचित्स्वरूपतेजा इत्याहुः) = AṣṭāSaṁ. i. 246.8 (2.10)

अणुज्योतीय (aṇujyot-īya) *adj.* pertaining to one which has become weak in its bodily fire (or pertaining to one having weak digestive power) अथातोऽणुज्योतीयमिन्द्रियं व्याख्यास्यामः CaraS. v. 11.1 (1922 Ed.)

अणुतरत्व (aṇu-tattva) *n.* the subtle reality (i. e. the soul) विमली-कृतं सद्गुणतत्त्वमिच्छया तव नाथ नच्छेति तथा स्ववासनाम् HarVi. 6.137, 6.159.

अणुतम (aṇu-tama) *adj.* [f. -ā] minutest, smallest अणुवति अणुतर-मणुतममिति तदिदमुभयं चक्षुष्युपलभ्यमानं भौतिकत्वं चक्षुषो बाधते NyāyVār. 376.14 (on iii. 1.31); यः अणुष्ठः अणुतमो धातुः... मनो भवति ChāndoUBh. 363.10 (on vi. 5.1); अणुकस्यापि अणुतमत्वप्रसक्तिः NyāyKa. 137.8; अमून्या-लोक्यन्ते भगवति न कुत्राप्यणुतमामवस्थां प्राप्तानि त्वयि तु परमव्योमवपुषि Devi-Pañ. 5.16; वामनादणुतमादनु जीयास्त्वं त्रिविक्रमतनूभूतदिकः SaduktiKa. 37.28.

अणुतर (aṇu-tara) *adj.* [f. -ā] [DEBRU. p. 599] smaller (than an atom), smaller, very small तदेवाणोरणुतरं तन्महद्भ्यो महत्तरम् । तदन्तः सर्व-भूतानां घृवं तिष्ठन्न दृश्यते MahāBhā. xii. 231.30; यस्मादणुतरं नास्ति यस्मान्नास्ति बृहत्तरम् MārK. 4.38; नमः...अणोरणुतरे देवि BrahmāṇḍP. iii. 13.7; iii. 29.9;